

riors a la castellana de 1731 on es llegeix *Alzira* (BSCC xiv, 157). En la GGRV, Val. II, 123, es reproduïu un gravat, de la ciutat amurallada, de data certament molt anterior, on s'escriu *Alzira* (però el segell municipal de la p. 122, ja postmedieval, encara porta *Algezira*); en els cronistas que en parlen (Viciano, Beuter, Escolano) ben cert n'hi ha amb la forma contracta; com en Cavanilles I, 207-208.

Bibliografia en publicà López Vargas cap a 1774, junt amb la carta de població, II, 36. Entre la nombrosíssima que es podria citar, em limito a esmentar el catàleg dels documents i dietaris de l'arxiu municipal que en deixà fet l'any 1889, el savi Mn. Roc Chabàs, després de catalogar-ho. Hi ha notícies topogràfiques i toponímiques valuoses en el llibret de J. Soler i Estruch, *El Territori i la Comunitat d'Aiguësvides* (colle. *L'Espiga*, d'ed. Torre, núm. 28, 1956). Són precioses les notícies que va anar donant de l'antiga *Alzira* Chabàs en *El Archivo* II, 36, 41; v, 285; vi, 214; vii, 302, 304, 406. També ho seria la nota que hi va publicar Julià Ribera, *Topografia de Alcira árabe*, en el vol. II, 54, si no fos tan escassa.

ETIM. Essencialment és el nom que li donen els citats escriptors aràbics *al-ğazira*, pròpiament 'la illa', que ja hem citat: li diuen per antonomàsia 'la Illa del Xúquer' (*ğazira Suqr*), car en estat constructe l'àrab omet generalment l'article, sense que varïi el sentit ni matis sintàctic del mot. Avui (princ. S. XX) el centre de la ciutat i part urbana es troba cosa d'1 k. a l'E. del Xúquer (*ğazira Suqr*): car en estat constructe l'àrab del riu, i un altre l'ultrapassa: el citat gravat de la ciutat amurallada, sembla mostrar-la dins un gran meandre del riu (de forma semblant al que pinta l'IGC per a l'Alborgí de Carcaixent, a la r. d'Alzira). ¿Ha canviat poc o molt el lloc, sigui del riu o de la població? O potser es tracta de braços del riu més que del llit principal, en aquell gravat d'Alzira amurallada.

Però és que també pogué intervenir-hi el derivat *ğazirya* «terres d'alluvion (du sable fin, mêlé avec beaucoup de terre végétale)» que Dozy (*Suppl.* I, 192a) documenta abundantment en diversos paratges, i en els diversos manuscrits d'Abenalauam; aquest derivat (pròpiament un adj. nisba), tenint vocal llarga davant la *-r-*, traslladava normalment l'accent, en àrab vulgar (hisp. i magr.), a aqueixa vocal, sonant *ğeziria*, *al-ğeziria*: d'on el port. *lezirias* «màrgens dos rios», «os ferreiros terrenos do Riba-Tejo; pelas innumerables ilhas que os canaes do Tejo ahi formam», que David Lopes troba també en els districtes de Leiria, Coïmbra, Aveiro, Santarem, Guarda i Faro (*RHisp.* IX, 48). Crec que aquesta forma derivada es barrejà amb la primitiva en el nom de la ciutat d'Alzira, i per tant no és estrany que el nom del total s'hagi aplicat a una àrea que no és rigorosament i únicament una illa. De fet, l'índex Chabàs del *Rept.* hi cita una variant en *-ria*: *Aljaciria*; i SSiv., *Aljasiria* i *Aljeciria*; car *-ria* podia reduir-se ulteriorment a *-ira*: el nom portugués també es reduí en part a *Lezira* o *Lizira* en cites de 1222 i 1305 (PJ Ribeiro en l'art. de *RHi.*).

Un altre nom de lloc valencià que ha de provenir

del mateix derivat és *Les Desséries* a Lutxent, terra baixa al llarg del riu (xxxI, 194.17).¹ Hi ha un cas semblant de duplicat *-ia/-a* en arabisme en les formes d'*alberginia/albergina*.

L'evolució fonètica, com ja explicà Steiger en termes generals (*Contr.* 148n.), passà per una assimilació *Alzezira* (la forma que hem documentat en Desclot i en Eiximenis), seguida d'haplogia *ze-zi > zi*; pogué sumar-s'hi encara una simplificació *lge > le* com en el port. *leziria*, i algun altre fenomen semblant, com el de *lg > (l)d*, que veiem en *Les Desséries* de Lutxent.

De tota manera el fet essencial ha de ser l'haplogia. Així ho veiem també, consumat, en el nom de la ciutat d'Alger < àr. *al-ğazûir* (pl. de *ğazira*). El cas de la reducció haplògica el tenim repetit avui en molts parlars magrebins, que cita Steiger; en efecte així ho puc comprovar en el Marroc: *džira* «lle, rocher isolé» a Rabat, mentre que a Mostaganem diuen *d<a>žira*, pl. *d<u>žâr* (Brunot, *Le parler de Rabat et Salé*) amb el mateix canvi *ğ > d* que a Lutxent.

Duplicats. *Algezira* en el sentit de 'terra conreable vora el riu', a l'Ebre, més aviat que 'illa', car a Miravet (terme que llavors també comprenia el de Benisanet) se cita: «de Mirabeto --- omnem illam *algeziram* de Légem [avui *Lligem*] et de Molede» a. 1209 (MiretS, *TemplH*, 144); avui és *Algezira*, «lloc» que fou «entrat» per uns assaltants l'a. 1291 (CCandi, *Mi. Hi. Cat.* I, 240). En te. de Tortosa «campos apud *Algeziram Maschore*» S. XIII, i, en la versió cat. coetània, *Algesira Major* (BABL VII, 38). *Algeïra* a. 1240, *Algira* 1340, f° 30 i 31, *Algireta* f° 34, te. Móra (*Cpbr. Entença*, p. 21).

La forma sincopada es repeteix a Penàguila, *Pla d'Alzira* (xxxv, 46.3).

¹ Creïa recordar també quelcom d'això vora l'Ebre cap a Móra, però ara no retrobo la nota, i no vull assegurar que no ho confongui amb *xequines*.

Amador, Amadora, V. Amadòrio

AMADORIO

Els mapes i geografies donen aquest nom al riu que, provinent de prop de Benifallim i Torre de les Maçanes, desemboca a la Vila Joiosa, i a un pantà que hi han fet aigües amunt de la Vila. Uns inf. de la Vila, i en particular el més vell (nat c. 1890), m'asseguren que en llur joventut ningú no coneixia tal nom (xxxv, 123). Com que consta que per allà hi havia ameradors d'espert (xxxv, 120), i no trobo d'aquell nom cap documentació, penso que podria ser nom mal llegit en algun doc. en llatí o en algun mapa cast.-it., d'una grafia llatinitzant *Am'adorium* (amb la sigla desatesa). No hi ha base ni versemblança lingüística per pensar en mossarabisme ni en invenció castellana. GGRV, 1119, només diu «rio Vila, també llamad *Amadorio*»; Cavanilles (II, 310-311) només parla del «pantano de Villajoyosa». A la vall de Xixona anoto una deu anomenada dels *Ameradors* (GGRV, p. 949), i Font de l'Amerador entre Xixona i el Pantà de Tibi (art. de *La Marina* 21-xii-1963).